

พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

ชื่อแหล่ง พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

ที่ตั้ง ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง จากอำเภอย้ายไปตามถนนเพชรเกษมระหว่างหลักกิโลเมตรที่ พระราชนิเวศน์อยู่ ทางซ้ายในค่ายพระราม 6

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมิศาสตร์ ที่ราบชายทะเล

แหล่งน้ำ

ประวัติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นผู้เลือกสถานที่และอำนวยการก่อสร้าง เพื่อเป็นที่เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ เป็นการพักผ่อนพระราชอิริยาบถและทรงพระสำราญในฤดูร้อน หลังจากได้ทอดพระเนตรแผนที่ตำบลบางกร่าง เมืองเพชรบุรี ก็เป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จ่ายเงินให้กระทรวงมหาดไทยรับไปดำเนินการก่อสร้าง ได้มีประกาศพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามตำบลบางกร่างเป็นตำบลมฤคทายวัน เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2466

พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน มีอาณาเขตตามประกาศพระราชโองการฉบับวันที่ 17 พฤษภาคม 2467 ดังนี้

ด้านตะวันออก	ตามชายฝั่งทะเลตั้งแต่วัดบางควายไปจดบ่อเคี้ยว	ยาว 125 เส้น
ด้านเหนือ	จากฝั่งทะเลยื่นขึ้นไปถึงเขาเสวยกะปิ	ยาว 190 เส้น
ด้านใต้	จากฝั่งทะเลยื่นขึ้นไปถึงเขาสามพระยา	ยาว 175 เส้น
ด้านตะวันตก	จากเขาเสวยกะปิถึงเขาสามพระยา	ยาว 125 เส้น

ภายในอาณาบริเวณพื้นที่ที่ประกาศพระบรมราชโองการให้เป็นเขตพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน นั้น ได้แบ่งให้เป็นเขตพระราชนิเวศน์แท้ ๆ เฉพาะด้านหน้าที่ชิดชายฝั่งทะเล ส่วนพื้นที่ส่วนใหญ่ลึกเข้าไปจรด ทิวเขานั้น โปรดเกล้าฯ ปล่อยให้คงสภาพเป็นป่าเขา เพื่อสัตว์ทั้งปวงจะได้อยู่อาศัย เพื่อป้องกันมิให้มีผู้มาทำ ร้ายสัตว์ในบริเวณนั้น จึงมีพระบรมราชโองการให้ประกาศยกอาณาบริเวณดังกล่าวเป็นเขตพระราชทาน อภัยทานแก่สัตว์ ห้ามมิให้ผู้ใดทำร้ายสัตว์โดยเด็ดขาด

การก่อสร้างพระราชนิเวศน์แห่งนี้เริ่มก่อสร้างปี พ.ศ. 2466 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2467 วัสดุ ก่อสร้างที่เป็นไม้ส่วนใหญ่่นำมาจากกรุงเทพฯ ฯ โดยทำตัวไม้เป็นชิ้น แล้วนำมาประกอบเวลาก่อสร้าง บางส่วน นำจะนำมาจากค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานประทับ ณ พระราชวังแห่งนี้ ในปีพ.ศ. 2467 และ พ.ศ. 2468

สิ่งสำคัญ

พระราชนิเวศน์มฤคทายวันประกอบด้วยอาคาร 16 หลัง แบ่งออกเป็น 3 หมู่ใหญ่ มีชื่อคล้องจองกันคือ พระที่นั่งสมุทรพิมาน พระที่นั่งพิศาลสาคร และพระที่นั่งสโสมรสเสวกามาตย์ รายละเอียดดังนี้

1. **หมู่พระที่นั่งสมุทรพิมาน** ตั้งอยู่ทางทิศใต้ เป็นที่พักของฝ่ายใน (ฝ่ายสตรี) ประกอบด้วยห้องบรรทม หอเสวยที่พักข้าราชการบริพารใกล้ชิด และศาลาลงทรงฝ่ายใน ตั้งอยู่ริมทะเล
2. **หมู่พระที่นั่งพิศาลสาคร** ตั้งอยู่ตรงกลาง เป็นที่พักของฝ่ายหน้า (ฝ่ายชาย) ประกอบด้วยห้องพระบรรทม หอเสวย ที่พักข้าราชการบริพารใกล้ชิด และศาลาลงทรงฝ่ายหน้า ตั้งอยู่ริมทะเล
3. **สโสมรสเสวกามาตย์** เป็นโรงโปร่งเอนกประสงค์ ใช้เป็นท้องพระโรง ที่แสดงละครและประกอบพิธีสำคัญต่าง ๆ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือ

ลักษณะอาคารเป็นหมู่อาคารไม้สักสองชั้น ตั้งหันหน้าขนานไปกับชายฝั่งทะเล ตัวอาคารทุกหลังมีระเบียงไม้มีหลังคาคลุม เชื่อมต่อกันทุกหลัง

ชั้นบน เป็นอาคารไม้ ซึ่งใช้ไม้สักทองทั้งสิ้น หลังคาเป็นทรงจั่วหรือทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องว่าวสีเม่นต์สีแดง ทุกส่วนของอาคารรวมทั้งระเบียงทางเดิน จะมีกันสาดทำด้วยไม้สักทองทาสีแดงโดยตลอด ฝ้าเพดานทำเป็นแผ่นคอนกรีต ซึ่งมีการเขียนลวดลายแบบยุโรป เฉพาะในห้องบรรทม หอเสวยของหมู่พระที่นั่งสมุทรพิมาน หมู่พระที่นั่งพิศาลสาคร และสโสมรสเสวกามาตย์เท่านั้น ช่องระบายอากาศโดยรอบอาคารเป็นไม้ฉลุลายศิลปะของอาร์ต เดโก (Art Deco) พื้นเป็นพื้นไม้ทั้งสิ้น ครอบรอยต่อของตัวไม้พื้นก็ทำด้วยไม้ หน้าต่างเป็นบานเกล็ดไม้ ลูกกรงระเบียง อาคาร ทำด้วยไม้ มีขนาดและรูปแบบเดียวกัน เป็นแบบเรียบ ๆ ยกเว้นที่สโสมรสเสวกามาตย์ จะมีลวดลายระหว่างลูกกรง ซึ่งการตกแต่งปลีกย่อยอื่น ๆ ก็จะแตกต่างจากอาคารหลังอื่น เช่น ค้ำยันมีการทำบัว มีบันไดโค้ง อาคารชั้นบนมีฝ้าไม้สักได้กัน

สาด

ห้องน้ำ เป็นพื้นคอนกรีตเสริมบนพื้นไม้ โดยลดระดับพื้นไม้เดิมปูด้วยแผ่นตีบุกแล้วเทคอนกรีตทับบนเครื่องสุขภัณฑ์ ซึ่งสั่งมาจากต่างประเทศ เช่น อ่างอาบน้ำ อ่างล้างหน้า กระจก โถชักโครก โถปัสสาวะ หูฉิ่ง ฝักบัว

ภายในอาคารมีเฟอร์นิเจอร์ตะวันตก มีการติดตั้งไฟฟ้า โคมไฟฟ้า ระบายไฟฟ้าให้แสงสว่าง โดยมีโรงกำเนิดไฟฟ้าอยู่ในพระราชนิเวศน์ด้วย

ชั้นล่าง เป็นใต้ถุนโล่ง เสาดม่อเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นเสาสี่เหลี่ยมขนาด 0.25 เมตร x 0.25 เมตร ยกเว้นบริเวณสโสมรสเสวกามาตย์ เป็นเสาคอนกรีตเสริมเหล็กกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.25 เมตร พระราชนิเวศน์แห่งนี้ มีเสาอาคารทั้งสิ้น 1,080 ต้น มีบันไดทั้งสิ้น 25 แห่ง สำหรับส่วนของอาคารที่ติดกับพื้นดิน ได้แก่ เสาคอนกรีต ผนังอาคาร เขิงบันได จะมีการทำรางน้ำน้ำโดยรอบ ลึกประมาณ 1 – 2 นิ้ว เพื่อป้องกันมดและแมลงขึ้นอาคารชั้นบน

เรือนพักข้าราชการ

เป็นอาคารเรือนพักเดี่ยวที่สร้างพร้อมกับพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน เป็นอาคารหนึ่งในกลุ่มอาคารที่พักผู้ติดตาม ปัจจุบันเหลือเพียงหลังเดียว ตามผังการก่อสร้างเดิมคาดว่าน่าจะเป็นอาคารที่พักเสนาบดีมหาดไทย แต่ชาวบ้านเรียกสืบต่อกันมาว่า **บ้านเจ้าพระยาราม**

รูปแบบอาคารเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะตะวันตกกับตะวันออก เป็นอาคาร 2 ชั้น แบบเดียวกับพระราชนิเวศน์ ต่างกันที่คอนเสกไม่มีการหล่อหน้า ตัวอาคารตั้งหันหน้าไปทางทะเล ตรงกลางเป็นมุขครึ่งวงกลม สองข้างเป็นอาคารที่ยื่นออกไปเป็นปีก ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก มีบันไดคู่ทางด้านทิศตะวันตก และบันไดโค้งคู่ด้านทะเล (ตะวันตก) ระหว่างบันไดคู่ทางด้านตะวันตกมีมุขเล็ก ๆ ยื่นออกมา ชั้นบนผนังเป็นคอนกรีตบล็อกก่อเสาอะร่อง ผนังด้านในฉาบเรียบ หน้าต่างเป็นบานเกล็ดไม้ ด้านหน้าอาคารมีระเบียงลูกกรงไม้ หลังคาเป็นเครื่องไม้ ทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องว่าวซีเมนต์สีแดง มีกันสาดไม้โดยรอบอาคาร ภายในจัดแบ่งเป็นห้อง ประกอบไปด้วย ห้องโถง 1 ห้อง ห้องนอนใหญ่ 2 ห้อง ห้องเล็ก 2 ห้อง ห้องน้ำ 2 ห้อง อยู่ระหว่างห้องเล็กกับห้องใหญ่ ห้องเล็กอีก 1 ห้อง พื้นอาคารชั้นบนส่วนใหญ่เป็นพื้นไม้ บริเวณโถงครึ่งวงกลมอัดพื้นไม้เป็นรูปรัศมี สำหรับพื้นที่ห้องน้ำพื้นปูกระเบื้อง สุขภัณฑ์อยู่ในสภาพชำรุด ชั้นล่างเป็นได้ถูกลง เทพื้นซีเมนต์ เสาคอนกรีต

การกำหนดอายุสมัย รัตนโกสินทร์

การประกาศขึ้นทะเบียน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 177 วันที่ 27 ตุลาคม 2524

การระวางแนวเขต ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 177 วันที่ 27 ตุลาคม 2524
พื้นที่ 31 ไร่ 1 งาน 62.5 ตารางวา

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี พระราชวัง

วันเวลาที่ปฏิบัติงาน สำรวจ 22 สิงหาคม 2539 บันทึก 27 สิงหาคม 2539

ผู้ปฏิบัติงาน นางสาวพยุ่ง วงษ์น้อย

ที่มาของข้อมูล ทะเบียนโบราณสถานในเขตหน่วยศิลปากร ที่ 2

แม่่งน้อย ศักดิ์ศรี, มรดกสถาปัตยกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ฯ เล่ม 1

อรรถศิษฐ์ วิริยะกุล, พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

ภาพประกอบ :

หมู่พระที่นั่ง ในพระราชวังเวศน์มฤคทายวัน

ศาลาลงทรง พระราชวังเวศน์มฤคทายวัน

บ้านพักข้าราชการบริพาร ในเขตพระราชวังเวศน์มฤคทายวัน

